

Claustre i dependències monàstiques de Sant Llorenç

Guardiola de Berguedà

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: Al lloc de Sant Llorenç
Emplaçament En un pla elevat a la dreta del Bastareny. S'hi va per la pista del cementiri passats 250 m.
Alçada: 771,9

Coordenades:

Latitud: 42.23493
Longitud: 1.87528
UTM Est (X): 407196
UTM Nord (Y): 4676473

Classificació

Número de fitxa 08099-101
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Pre-romànic Romànic
Segle X-XIV
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Perfectament restaurats i integrats en el nou edifici bastit per SPAL entre el 2004 i 2008. El claustre es conservava de manera parcial i es va marcar el seu antic perímetre així com també es va procedir a la seva cobertura amb una teulada d'acer galvanitzat, flotant.

Protecció

Número inventari Física
Generalitat i altres inventaris SI. Núm. 6437 de l'Inventari de Patrimoni Arqueològic de Catalunya
Accés Fàcil
Ús actual: Científic
Titularitat Privada

Titular: Parròquia de Sant Llorenç. Plaça de l'església, 1. 08694 (Guardiola de Berguedà)

Fitxes associades:

[Basilíca paleocristiana de Sant Llorenç](#)

[Església del monestir de Sant Llorenç](#)

Autoria de la fitxa Pere Cascante i Torrella

Data de registre de la dt., 08/08/2017 - 02:00

fitxa:

Descripció

A migdia de la basílica, el terreny presenta un desnivell a l'altura del segon contrafort. Està assenyalat per un mur de contenció fet de carreus units amb morter de calç i d'una alçària mitjana propera als 3 m. Aquesta paret delimita una terrassa superior que, tot fent una suau pendent, arriba a la cota de les absidioles i la capçalera carrada, i una d'inferior on hi ha un conjunt de dependències monacals que arriben gairebé a tocar dels penya-segats que delimiten el conjunt monàstic pel cantó de llevant. A tramuntana, en canvi, el desnivell es salva amb un pendent, que unifica la cota de la porta d'entrada amb la de la capçalera. Al sud est de l'església s'aixecava l'edifici de l'antiga casa de colònies edificat damunt de restes anteriors. Al seu antic solar, ara són perfectament visibles les ruïnes d'una part important del monestir, corresponents al claustre, situat al bell mig, i a un edifici amb diferents usos, de planta rectangular i molt allargat que es troba a la banda de llevant. Pel que fa a l'edifici monàstic, val a dir que només es conservava al nivell de la planta baixa, tot i que és segur que tenia un pis, com ho palesen les ruïnes d'una escala de pedra per accedir-hi, que es va localitzar al nord-est del claustre. En resten dempeus els dos terços septentrionals, que constituïen la planta baixa de la casa de colònies, mentre que el terç de migdia es va descobrir durant el decurs de les campanyes arqueològiques. La fàbrica de l'edifici monàstic està formada pels característics carreus utilitzats al conjunt de Sant Llorenç i està lligada amb morter de calç i estava dividit internament mitjançant dues crugies separades per arcs a diafragma que es van afegir al final del segle XV. A la paret nord d'aquesta gran sala monàstica hi ha una porta de grans dimensions, acabada en arc de mig punt de doble rosca exterior. Està flanquejada per sengles finestres geminades, que van arribar fins a nosaltres paredades i en un estat molt precari de conservació, i que van ser refetes l'any 2002. La porta de comunicació amb l'ala de llevant del claustre és molt similar a les ressenyades a l'església: amb arc de mig punt i timpà recolzats en una llinda. A la façana sud de l'edifici hi ha un altre accés més senzill de factura romànica i arc de doble rosca, desaparegut al cantó exterior. A l'extrem nord oest es conserva una finestra d'esqueixada única, brancals formats per carreus ben treballats i amb la tarja superior de fusta. El més interessant d'aquesta obertura, solidària de la fàbrica original de l'edifici, és que va restar inutilitzada pel llenç que va allargar cap a llevant la façana de migdia del temple. A la façana oriental d'aquesta antiga construcció monacal s'obren quatre finestres, tres de les quals es troben arrencades, acaben en arc de mig punt i tenen doble esqueixada; la inferior, en canvi, és més allargassada i té una sola esqueixada. Un dels arcs diafragmàtics s'hi adossa. Pel que fa al claustre, ara resten al descobert i perfectament identificades les quatre ales que el configuraven originalment, encara que la seva conservació és molt desigual. Així, com que quedaven amagades al darrere de les estructures modernes, els costats de tramuntana i llevant han arribat als nostres dies en més bon estat. Hi són visibles les portes que comunicaven els flancs septentrional i oriental amb el verger del claustre. Es tracta d'obertures acabades en arcs de mig punt un xic rebaixats formats per dovelles estretes, força allargades, amb brancals de peces més aviat grosses i paraments de carreus mitjans treballats amb no gaire cura, posats en filades regulars i units amb morter de calç. Aquesta fàbrica, senzilla però molt compacta, sembla que havia portat un enlluït molt pobre, també a base de calç. Una de les finestres que hi ha obertes al mur permetia il·luminar el racó de claustre que acollia l'escala d'accés al pis superior de l'edifici.

Observacions:

Gràcies als treballs d'intervenció arqueològica portats a terme al cenobi de Sant Llorenç s'han pogut deduir una sèrie d'horitzons cronològics i evolutius de tot el conjunt. La segona fase edilícia del conjunt, de cap a final del segle IX o de la primera meitat del segle X, s'associa a la construcció de la sala de llevant anomenada en publicacions anteriors sala B, sala de l'hospital o sala dels monjos, i no es pot separar d'un fet històric crucial per a la vida futura de la comunitat: la protecció institucional i el suport econòmic que li va oferir la casa comtal de Cerdanya-Besalú. Aquesta nova situació va alterar de manera fonamental l'evolució del petit cenobi i és de suposar que va contribuir decisivament a l'abandó, per part dels monjos eremites, de les coves que ocupaven al penya-segat i al trasllat al nou edifici, un àmbit de planta rectangular molt allargassada, orientat de nord a sud i paral·lel als eremitoris. Durant aquesta etapa, la cel·la hauria acollit un grapat de funcions pròpies de la vida monàstica: hospital, sala comuna, refectori, dormitori... La fàbrica d'aquesta gran sala rectangular està formada per carreus tallats i col·locats desigualment segons els trams i units amb morter de calç. Val a dir que només es conserva al nivell de la planta baixa, tot i que és segur que en una moment posterior tenia una planta pis, com ho palesen les ruïnes d'una escala de pedra per accedir-hi, que es va localitzar. A la façana oriental de l'edifici hi ha un accés força senzill de factura romànica i arc de doble rosca, reformat per fora. A l'extrem nord oest es conserva una finestra d'esqueixada única, brancals formats per carreus ben treballats i amb la tarja superior de fusta. Aquesta obertura va restar inutilitzada pel llenç que va allargar cap a llevant la façana de migdia del temple consagrat el 983. A la façana oriental d'aquesta antiga construcció monacal s'obren quatre finestres, tres de les quals les més altes es troben arrencades, acaben en arc de mig punt i tenen doble esqueixada; la inferior, en canvi, és més allargassada i té una sola esqueixada. La façana de tramuntana presenta una porta de grans dimensions, acabada en un arc de mig punt de doble rosca exterior, i flanquejada per finestres geminades. La primera de les nombroses transformacions que va patir el monestir, cal situar-la cap al segon quart del segle XI i correspon a la construcció del claustre. El model teòric de monestir a l'Europa Occidental es basteix a partir del moment en què s'adopta una tipologia arquitectònica concreta, basada en l'ordenació dels espais interiors a l'entorn d'un pati porticat o claustre. Aquest espai esdevé, alhora, generador de dependències i element articulador del complex monàstic, una mena de centre vertebrador al voltant del qual es disposen les diferents parts del conjunt. Aquesta reforma, és producte de la cultura carolíngia i és en aquest context, i en el tombant dels segles VIII i IX, que es defineix i es sistematitza per arreu. A les terres de la Catalunya Vella, l'adopció del model claustral de clara influència carolíngia va transformar el monestir en un complex de caràcter centralitzat, rígidament configurat i articulat a l'entorn del claustre, molt diferent de les formes monàstiques precedents i més adient amb el nou caràcter d'enclavament feudal. Els claustres més antics, els dels primers anys del segle XI, es caracteritzen per una gran senzillesa constructiva i estructural. Estan formats per arcs sobre pilars feixucs i paraments robustos i austers, opacs, sense gaires elements decoratius, amb murs perforats adaptats a les irregularitats del terreny natural o als condicionaments estructurals preexistents.

Història

Segons Jordi Bolós (1996). El primer document en el qual s'esmenta el monestir de Sant Llorenç prop de Bagà és de l'any 898. Segons aquest document, la comunitat de Sant Llorenç va rebre unes terres prop de Berga. Cal pensar, doncs, que a final del segle IX ja hi havia, sobre l'aiguabarreig del Bastareny amb el Llobregat, un cenobi mínimament estructurat. És molt probable que calgui relacionar el seu naixement amb la instal·lació en aquest indret d'un grup de religiosos que van arribar del sud dels Pirineus el segle VIII o, més aviat, durant el segle IX. Aquests primers religiosos de Sant Llorenç vivien a les coves que hi ha dessota l'actual monestir, o potser en algun petit edifici proper. Aquesta situació inicial s'alterà al segle X quant els membres de la casa comtal de Cerdanya-Besalú el finançaren de forma notable fent importants

donacions de terres tant al Berguedà com també a la Cerdanya entre els anys 950 i 983 i que enriqueixen de forma notable el seu patrimoni. Al costat dels lliuraments fets pels comtes, s'afegiren donacions dels grans propietaris de la contrada. Tot plegat constituïa, l'any 983, un patrimoni important format per més de 70 masos repartits entre la vall de Brocà que incloïa la vall del Bastareny, la vall de Gavarrós, la vall de Gréixer, el collet d'Eina, Brocà i segurament la zona de Gisclareny, per una quinzena d'esglésies, sovint parroquials, per uns drets sobre diverses viles i per nombroses altres terres. Aquestes parròquies serien repartides per tota la vall. En aquests moments el monestir deuria tenir uns 15 monjos. Amb la consagració del 983, el monestir es trobava potser en un dels moments més bons de la seva història. La comunitat arribà a estar formada per uns vint monjos, a més, evidentment, dels oblats, els novicis i els llecs. Les donacions continuaren fins el 110 però després del 983 ja no hi ha documentada cap nova cessió feta pels comtes. A la documentació conservada veiem que, durant aquesta etapa, surten citats un prior o un prebost, un procurador, un cellerer, un flequer, un forner, un escrivà, etc. Lentament, es produí, com en la major part dels monestirs, una estructuració interna de la comunitat. Així mateix, aquesta comunitat cedí l'administració de part de les seves terres a un villicus o procurador.. Al 1050 trobem els primers enfrontaments entre el monestir i els senyors de les rodalies. Aquesta situació de puixança va continuar així al llarg de tot el segle XII i bona part del XIII. La comunitat estava formada per gairebé vint membres. Dins aquesta comunitat, a part de la majoria dels oficis esmentats hi havia un forner, un cuiner, un traginer i fins hi tot un monjo responsable de les obres. D'altra banda, també hi continuà havent plets i enfrontaments, alguns ja força importants. Al final del segle XIV, el monestir, però, ja estava molt endeutat. Això cal pensar que fou degut al saqueig dels senyors veïns, a una possible reducció de les rendes i també, probablement, a causa que la comunitat degué voler fer més coses que les que podia pagar. Començà una etapa de supervivència: els monjos hagueren d'afranquir pagesos, normalment d'una forma temporal; calgué, fins i tot, vendre algunes possessions. D'altra banda, els enfrontaments amb els Pinós comportà fortes violències que arribaren a motivar l'excomunió de la major part dels rectors de la contrada. Com a conseqüència de la disminució de les collites i de la baixa demografia, que va suposar un descens considerable de les rendes dels senyorius, tant dels laics com dels eclesiàstics. D'aquesta crisi generalitzada no se'n va poder escapar el monestir, que va veure com les seves rendes minvaven cada cop més. El terratrèmol de 1426 i 1428 acabà amb la puixança econòmica entrant en una profunda crisi que no es va poder recuperar.

Bibliografia

BOLÒS, J. (1995): "Monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Les fonts documentals. Els primers temps del monestir (segles IX-XIII)". Investigacions arqueològiques i històriques al Berguedà (II). Sant Llorenç prop Bagà. Sant Quirze de Pedret. QCT. 6. Barcelona. p- 11-12. BOLÒS, J. (1986): "Monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Resum de les fonts documentals". Memòria 1984, Diputació de Barcelona, Servei de Catalogació i Conservació de Monuments. Barcelona p-86-88. LÓPEZ MULLOR, A.(1991): La excavación del monasterio de Sant Llorenç prop Bagà. Campañas 1984-1989. Quaderns Científics i Tècnics, 3: Simposi Actuacions en el patrimoni edificat medieval i modern (segles X al XVIII): I. La intervenció arquitectònica. II. La recerca arqueològica. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. P- 67-90. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (1987): Monasterio de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà, Barcelona). Novedades arqueológicas. II Congreso de Arqueología Medieval Española, Madrid. P-339-348. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (1995): "Monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Excavacions arqueològiques. Campanyes 1984-1989". Quaderns Científics i Tècnics, 6: Investigacions arqueològiques i històriques al Berguedà (II). Sant Llorenç prop Bagà. Sant Quirze de Pedret. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. P-24-177. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (1999): "Nous descobriments arqueològics al monestir de Sant Llorenç prop Bagà". L'Erol, 61. Berga, p-21-30. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (2000): "Resultats dels darrers treballs d'excavació al monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà)". Actes del I Congrés d'Arqueologia Medieval i

Moderna de Catalunya. Igualada, 13-15 de novembre de 1998. Barcelona. P- 472-488. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (2002): "Darrers treballs d'excavació al conjunt del monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà, Berguedà)". Lambard. Estudis d'art medieval, XIV (2001-2002). Institut d'Estudis Catalans. Barcelona p-47-74. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À.; VILA, J.M. (2003): El monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà). Assaig d'evolució històrica. Actes del II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya. Sant Cugat del Vallès, 18-21 d'abril de 2002. Vol. I. Barcelona. P- 35-48. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À. (2004): Las excavaciones en el monasterio de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà). 2ª Bienal de la Restauración Monumental. Vitoria-Gasteiz, del 21 al 24 de noviembre de 2002, Academia del Partal, Fundación Catedral de Santa María. Vitoria. p- 203-209. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, À.; VILA, J.M. (2007): El recinte medieval del monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà). Campanyes arqueològiques dels anys 2000-2004. Actes del III Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya. Sabadell, 18-21 de maig de 2006. Vol. II. Barcelona. P- 585-604. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL, A (2002). Memòria de intervenció arqueològica a Sant Llorenç prop Bagà. Campanya 2002. Diputació de Barcelona, Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. LÓPEZ MULLOR, A.; CAIXAL MATA, A. (2001-2003); Memòria de les excavacions al conjunt del monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà, Berguedà). Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. DDAA.(2008): Guardiola de Berguedà. Monestir de Sant Llorenç prop Bagà. Memòria de les excavacions arqueològiques. Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. VILA CARABASSA, J.M. (2000). Monestir de Sant Llorenç prop Bagà (Guardiola de Berguedà). Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona.. DDAA (2014). "Nou monestir de Sant Llorenç". Restaurar o reconstruir. Actuacions del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local en els monuments. Memòria SPAL 2002-2012. Vol I. Barcelona p- 455-484

